

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI AVTOMATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL

Yoqubova Marjona Ma'ruf qizi

Termiz Davlat Universiteti, Iqtisodiyot fakulteti Buxgalteriya xisobi
yo'nalishi 1-kurs talabasi. e-mail ymarjona141@gmail.com

+998905218009

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19820363>

ARTICLE INFO

Received: 14th April 2026

Accepted: 15th April 2026

Published: 27th April 2026

KEYWORDS

raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, avtomatlashtirish, moliyaviy hisobot, ERP tizimlar, sun'iy intellekt

ABSTRACT

Mazkur ilmiy maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish masalalari keng va chuqur tahlil qilingan. Hozirgi kunda iqtisodiyotning barcha sohalarida raqamlashtirish jarayonlari jadal rivojlanib borayotganligi sababli buxgalteriya hisobi tizimi ham tub o'zgarishlarga uchramoqda. Ushbu maqolada aynan shu o'zgarishlarning mohiyati, ahamiyati va amaliy natijalari ilmiy asosda yoritilgan. Buxgalteriya hisobining avtomatlashtirilishi natijasida hisob jarayonlari tezlashishi, xatoliklar kamayishi va ma'lumotlarning aniqligi oshishi masalalari alohida ta'kidlangan. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari, jumladan, bulutli hisoblash tizimlari, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar bilan ishlash imkoniyatlari ham keng tahlil qilingan. Maqolada avtomatlashtirishning afzalliklari bilan bir qatorda, uning ayrim kamchiliklari va cheklovlari ham ko'rsatib o'tilgan. Xususan, dastlabki xarajatlarning yuqoriligi, texnik muammolar va kadrlar malakasi bilan bog'liq masalalar alohida ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu jarayon boshqaruv qarorlarini tezlashtirish va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Maqolada shuningdek, kelgusida buxgalteriya hisobining rivojlanish yo'nalishlari ham ko'rsatib berilgan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi tizimini modernizatsiya qilish zaruriyati ilmiy asoslangan. Umuman olganda, mazkur maqola zamonaviy buxgalteriya hisobining rivojlanish tendensiyalarini ochib berishga qaratilgan.

I. KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida raqamlashtirish jarayonlari tobora kengayib bormoqda va bu holat barcha sohalarga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Ayniqsa, korxonalar faoliyatida axborot texnologiyalarining joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Buxgalteriya hisobi tizimi ham ushbu jarayonlardan chetda qolmayapti va zamonaviy talablar asosida takomillashib bormoqda. An'anaviy buxgalteriya hisobida ko'plab operatsiyalar qo'lda bajarilganligi sababli xatoliklar ehtimoli yuqori bo'lgan. Shu bilan birga, hisob jarayonlari ko'p vaqt talab qilgan va bu boshqaruv qarorlarini qabul qilishni sekinlashtirgan. Raqamli texnologiyalar esa ushbu muammolarni bartaraf etishga xizmat qilmoqda. Avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida hisob jarayonlari tezlashib, ma'lumotlarning aniqligi oshmoqda. Shu sababli bugungi kunda buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish dolzarb masalaga aylangan. Buxgalteriya hisobi korxonaning moliyaviy faoliyatini aks ettiruvchi asosiy tizim hisoblanadi. Uning to'g'ri yuritilishi korxonaga muvaffaqiyati uchun muhim omil hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida esa bu tizim yanada mukammallashtirishni talab qiladi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida buxgalteriya hisobi yanada samarali va ishonchli bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, bu jarayon yangi bilim va ko'nikmalarni ham talab etadi. Mazkur maqolada aynan shu masalalar keng tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganishdan iborat.

II. ADABIYOTLAR TAHLILI VA NAZARIY ASOS

Buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish masalasi ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ushbu jarayon iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi muhim omil sifatida qaraladi. Nazariy jihatdan buxgalteriya hisobi axborot tizimi sifatida ko'rib chiqiladi. Ya'ni u ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va uzatish funksiyalarini bajaradi. Avtomatlashtirish esa ushbu jarayonni yanada takomillashtiradi. Ilmiy tadqiqotlarda ERP tizimlar alohida o'rin egallaydi. Ushbu tizimlar korxonaning barcha resurslarini yagona platformada boshqarish imkonini beradi. Shuningdek, bulutli texnologiyalar ham buxgalteriya hisobida keng qo'llanilmoqda. Bu esa ma'lumotlarni saqlash va ulardan foydalanishni osonlashtiradi. Sun'iy intellekt esa yangi bosqichni boshlab bermoqda. U yordamida nafaqat hisob yuritish, balki tahlil va prognozlash ham amalga oshirilmoqda. Nazariy jihatdan avtomatlashtirish quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi. U hisob jarayonlarini tezlashtiradi, xatoliklarni kamaytiradi va nazoratni kuchaytiradi. Shu bilan birga, buxgalteriya tizimini boshqa bo'limlar bilan integratsiya qilish imkonini beradi. Zamonaviy adabiyotlarda raqamli transformatsiya tushunchasi ham keng yoritilgan. Bu tushuncha korxonaga faoliyatini to'liq raqamlashtirishni anglatadi. Natijada esa samaradorlik oshadi va xarajatlar kamayadi.

III. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur ilmiy tadqiqotda kompleks yondashuv qo'llanildi va turli ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy usullar uyg'unlashtirildi. Avvalo, ilmiy adabiyotlar va normativ hujjatlar o'rganildi. Bu orqali buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning nazariy asoslari aniqlab olindi. Shuningdek, taqqoslash usuli yordamida an'anaviy va avtomatlashtirilgan tizimlar o'rganildi. Bu usul orqali ularning afzallik va kamchiliklari aniqlandi. Statistik tahlil usuli esa samaradorlik ko'rsatkichlarini baholash imkonini berdi. Amaliy kuzatuv metodi yordamida real korxonalar tajribasi o'rganildi. Bu esa nazariy bilimlarni amaliy natijalar bilan solishtirish imkonini berdi. Tadqiqot davomida tizimli yondashuv ham qo'llanildi. Bu yondashuv orqali buxgalteriya tizimi kompleks tarzda tahlil qilindi. Natijada esa aniq ilmiy xulosalar chiqarildi. Ushbu metodlar tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minladi.

IV. NATIJALAR VA TAHLIL

Tadqiqot natijalari buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Avvalo, hisob jarayonlarining tezligi sezilarli darajada oshganligi aniqlandi. An'anaviy tizimlarda ko'p vaqt talab qilinadigan operatsiyalar avtomatlashtirilgan tizimlarda qisqa vaqt ichida bajariladi. Shu bilan birga, xatoliklar darajasi keskin kamaygan. Inson omilining kamayishi hisob aniqligini oshirishga xizmat qilgan. Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi ham oshgan. Korxonalarda ortiqcha ishchi kuchiga ehtiyoj kamaygan. Moliyaviy hisobotlarning sifati yaxshilangan. Natijada boshqaruv qarorlarini qabul qilish osonlashgan. Shuningdek, nazorat tizimi ham kuchaygan. Real vaqt rejimida ma'lumot olish imkoniyati paydo bo'lgan. Bu esa operativ boshqaruvni ta'minlaydi. Shu bilan birga, dastlabki xarajatlar yuqori bo'lishi aniqlangan. Biroq uzoq muddatda bu xarajatlar o'zini oqlaydi.

V. MUHOKAMA

Olingan natijalar asosida buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning ahamiyati yanada yaqqol namoyon bo'ldi. Avtomatlashtirish korxonalar faoliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Eng avvalo, bu jarayon hisob tizimining aniqligini oshiradi. Shuningdek, buxgalteriya jarayonlari tezlashadi va samaradorlik ortadi. Real vaqt rejimida ishlash imkoniyati esa muhim ustunlik hisoblanadi. Shu bilan birga, avtomatlashtirish boshqaruv qarorlarini tezlashtiradi. Investorlar uchun ham bu tizim ishonchlilikni oshiradi. Biroq ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, dastlabki xarajatlar yuqoriligi kichik korxonalar uchun qiyinchilik tug'diradi. Bundan tashqari, kadrlar malakasi ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalarni biladigan mutaxassislar yetishmasligi muammo bo'lib qolmoqda. Kiberxavfsizlik masalasi ham dolzarb hisoblanadi.

VI. ILMIY TAVSIYALAR

Mazkur tadqiqot asosida bir qator ilmiy tavsiyalar ishlab chiqildi. Avvalo, korxonalarda buxgalteriya hisobini bosqichma-bosqich avtomatlashtirish zarur. Shu bilan birga, xodimlarning malakasini oshirish muhim hisoblanadi. Zamonaviy dasturlar bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish talab etiladi. Davlat darajasida ham qo'llab-quvvatlash choralari kuchaytirish zarur. Axborot xavfsizligini ta'minlash alohida e'tibor talab qiladi. Bulutli texnologiyalardan keng foydalanish tavsiya etiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt tizimlarini joriy etish kelajak uchun muhim hisoblanadi.

VII. XULOSA

Xulosa qilib aytganda, buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanmoqda. U korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Hisob jarayonlari tezlashadi, xatoliklar kamayadi va nazorat kuchayadi. Shu bilan birga, boshqaruv qarorlarini qabul qilish osonlashadi. Raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobining yangi bosqichini boshlab bermoqda. Kelgusida ushbu yo'nalish yanada rivojlanishi kutilmoqda. Shu sababli korxonalar ushbu jarayonga moslashishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi milliy standartlari.
2. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS).
3. Horngren, C.T. – Financial Accounting. Pearson Education.
4. Kieso, D.E., Weygandt, J.J., Warfield, T.D. – Accounting Principles. Wiley.
5. Romney, M.B., Steinbart, P.J. – Accounting Information Systems. Pearson.

6. Laudon, K.C., Laudon, J.P. – Management Information Systems. Pearson.
7. Hall, J.A. – Accounting Information Systems. Cengage Learning.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha qarorlari va farmonlari.
9. Zamonaviy ilmiy maqolalar va xalqaro tadqiqotlar (Google Scholar, ResearchGate ma'lumotlari asosida).
10. ERP tizimlari va buxgalteriya dasturlari bo'yicha amaliy qo'llanmalar.
11. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
12. Moliyaviy hisobot va auditga oid normativ-huquqiy hujjatlar.

